

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روانشناسی

رشته مشاوره خانواده

پایان نامه کارشناسی ارشد

مدل مفهومی ریا بر اساس منابع اسلامی و ساخت پرسشنامه اولیه آن

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدرضا جهانگیرزاده

استاد مشاور

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد فرهوش

دانش پژوه

سید محمد جواد قاضوی

خرداد ۱۴۰۱

الحمد لله الذي
خلقنا من
الحمم

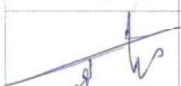
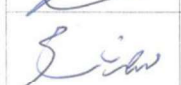
با مدیریت خداوند متعال و با استانت از حضرت ولی عصر (عج) (علیه السلام)

جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد سید محمد جواد قاضی رشت: مشاوره خانواده

تحت عنوان: مدل مفهومی ریا بر اساس منابع اسلامی و ساخت پرسشنامه اولیه آن

با حضور استاد راهنما، استاد مشاور و هیأت داوران در موسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت در تاریخ ۱۴۰۲/۷/۸ ساعت ۸:۰۰ برگزار گردید و پایان نامه

ایشان بابت نمره به عدد: ۱۷/۷۵ به جروف: هفده و هفتاد و پنج درصد با درج خوب پذیرفته شد.

نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
مدیر گروه: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد رضا احمدی	دانشیار	
استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد رضا جهانگیرزاده قمی	استاد	
استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد فرحوش	استادیار	
استاد داور: جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای دکتر محمد ناصر بی ریا	استاد	
نماینده تحصیلات تکمیلی: جناب آقای مصطفی رستمی	کارشناس ارشد	

معاون آموزش موسسه
 نادی محمدی

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روانشناسی
رشته مشاوره خانواده
پایان نامه کارشناسی ارشد

مدل مفهومی ریا بر اساس منابع اسلامی و ساخت پرسشنامه اولیه آن

استاد راهنما

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدرضا جهانگیرزاده

استاد مشاور

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد فرهوش

دانش پژوه

سید محمد جواد قاضوی

۱۴۰۱

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه

اینجانب سیدمحمدجواد قاضوی فرزند سیدسلیمان متولد ۱۳۷۵/۶/۹ به شماره شناسنامه ۰۳۷۱۳۹۶۹۰۵ صادره از قم به شماره دانش پژوهی ۹۸۱۱۵۰۰۹ رشته مشاوره خانواده متعهد می‌شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این زمینه از آنها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست منابع و مآخذ ذکر گردیده است.

این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط مؤسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضاء

حقوق مادی و معنوی پایان نامه

چاپ و انتشار پایان‌نامه‌های تحصیلی دانش پژوهان موسسه اخلاق و تربیت بیانگر بخشی از فعالیت‌های علمی-پژوهشی موسسه است.

اینجانب سیدمحمدجواد قاضوی دانش پژوهش رشته مشاوره خانواده مقطع کارشناسی ارشد، متعهد می‌گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان‌نامه‌ام با موضوع:

مدل مفهومی ریا بر اساس منابع اسلامی و ساخت پرسشنامه اولیه آن

رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده اینجانب خواهد بود:

۱. در صورت اقدام به چاپ پایان‌نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش موسسه اطلاع دهم و در صورت تمایل موسسه به چاپ پایان‌نامه به صورت کتاب، اولویت با موسسه خواهد بود.
۲. در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ به صورت کتاب توسط دانش پژوه، در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:
«کتاب حاضر حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد در رشته مشاوره خانواده است که در سال ۱۴۰۱ در موسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی حجت الاسلام دکتر محمد رضا جهانگیرزاده و مشاوره حجت الاسلام دکتر محمد فرهوش از آن دفاع شده است.»
۳. به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه موسسه، دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز جهت بهره‌برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضاء

پاس

پاس تنها خدایند که مرا آفرید، لباس انسان بر تنم پوشانید، با اسلام بر من منت نهاد، توفیق زندگی در حکومت اسلامی را نصیبم کرد و مراد زنی
مرزبانان حریم اسلام و سربازان حجت خود قرار داد، تا با صرف این عمر فانی در راه کسب معارف آسمانی به لحظه لحظه آن برکت بخشید.
و پاس از تمام استیدی که مراد این راه یاری کردند، مخصوصاً استاد راهنمای بنده «**حجت الاسلام دکتر محمد رضا جانگیرزاده دام توفیق**» و استاد
محترم مشاور «**حجت الاسلام محمد فرموش دام غره**» که در محارث سطر سطر این پایان نامه مرایاری کردند.
و پاس از پدر و مادر عزیزم که همواره با قلبی سرشار از محبت و مهربانی در تمام سختی های زندگی پشتیبان و تکیه گاه امنی برای من بوده اند.
و پاس از همسرم که با صبر و تحمل خود راه را برای پیشرفت روز افزون من هموار کرد.
امید که سعی و تلاش این عزیزان مورد رضایت ولی نعمتان امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) قرار گیرد.

چکیده

هدف این پژوهش شناخت و دستیابی به مولفه‌های ریا و ارائه مدل مفهومی ریا بر اساس منابع اسلامی و همچنین ساخت پرسشنامه اولیه ریا بر اساس منابع اسلامی می‌باشد. بدین منظور ابتدا از روش حوزه‌های معنایی برای جمع آوری واژگان مربوط به ریا استفاده شد که با توجه به کلید واژه‌های بدست آمده در منابع اسلامی جستجو گردید و از حدود ۳۰۰۰ آیه و روایت، ۲۱۷ آیه و روایت بدست آمد که با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند. از محتوای آشکار آیات و روایت بدست آمده ۴۲ کد باز متمرکز بدست آمد که همه آنها تحت عنوان ۱۷ کد محوری قرار گرفتند که ۸ مورد آن مربوط به نشانگان، ۵ مورد مربوط به شرایط علی و ۴ مورد مربوط به پیامدها بودند که همه آنها به همراه مستنداتشان به نظر کارشناسان رسانده شد و به غیر از دو مولفه از نشانگان، بقیه موارد مورد تایید قرار گرفتند. بعد از اینکه مولفه‌های ریا و همچنین مدل مفهومی آن بر اساس منابع اسلامی بدست آمد، محقق در صدد ساخت پرسشنامه اولیه ریا برآمد. بدین منظور پرسشنامه ۲۶ گویه‌ای را طراحی کرده و برای بدست آوردن روایی محتوایی آن از نظرات ۱۱ نفر از کارشناسان بهره گرفته شد که ۲ گویه از ۲۶ گویه نمره کافی را بدست نیاورده و حذف گردیدند. سپس برای بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان آن ۰/۷۶۷ بود.

کلید واژه‌ها: مدل مفهومی، ریا، پرسشنامه، نفاق، منابع اسلامی.

فهرست مطالب

فصل اول.....	۱
۱-۱ مقدمه.....	۲
۲-۱ بیان مساله.....	۲
۳-۱ ضرورت و اهمیت تحقیق.....	۵
۴-۱ اهداف پژوهش.....	۶
۵-۱ پرسشهای تحقیق.....	۶
۶-۱ تعریف مفاهیم.....	۶
۱-۶-۱ ریا.....	۶
۲-۶-۱ مدل مفهومی.....	۷
۳-۶-۱ پرسشنامه.....	۷
۴-۶-۱ منابع اسلامی.....	۷
فصل دوم.....	۸
۱-۲ مفهوم شناسی ریا.....	۹
۵-۱-۲ واژه‌های مشابه ریا.....	۱۲
۶-۱-۲ واژه‌های مخالف ریا.....	۱۷
۷-۱-۲ ریا در لغت انگلیسی:.....	۱۹
۸-۱-۲ اصطلاح ریا در متون روانشناختی.....	۲۰
۲-۲ ریا در منابع اسلامی.....	۲۱
۱-۲-۲ عوامل ریا.....	۲۲
۱-۱-۲-۲ ایمان نداشتن به خداوند.....	۲۲
۲-۱-۲-۲ باور نداشتن به روز قیامت.....	۲۳
۳-۱-۲-۲ تبعیت از نفس اماره.....	۲۳
۴-۱-۲-۲ دنیا دوستی.....	۲۴
۵-۱-۲-۲ همنشینی با شهریاران و دنیاپرستان.....	۲۶
۶-۱-۲-۲ فریبکاری شیطان.....	۲۶
۷-۱-۲-۲ جهل و نادانی.....	۲۷
۸-۱-۲-۲ دوست داشتن تعریف و تمجید.....	۲۸
۹-۱-۲-۲ فرار از نکوهش.....	۲۹
۱۰-۱-۲-۲ کسب قدرت.....	۲۹

مدل مفهومی ریا بر اساس منابع اسلامی و ساخت پرسشنامه اولیه آن ب

۲-۲-۲. نشانه‌های ریا	۳۱
۱-۲-۲-۲. دورویی	۳۱
۲-۲-۲-۲. تظاهر	۳۲
۳-۲-۲-۲. سستی و تنبلی در خلوت	۳۳
۴-۲-۲-۲. نشاط در جمع	۳۳
۵-۲-۲-۲. شیفته دنیا	۳۴
۶-۲-۲-۲. شیفته ستایش و تحسین مردم	۳۵
۷-۲-۲-۲. فریبکاری	۳۷
۸-۲-۲-۲. بازگو کردن اعمال در نزد دیگران	۳۹
۳-۲-۲. آثار ریا	۳۹
۱-۳-۲-۲. آثار دنیوی	۳۹
۲-۳-۲-۲. آثار اخروی	۴۶
۳-۲. ریا در روانشناسی	۵۱
۱-۳-۲. مفهوم تحقق خود:	۵۳
۲-۳-۲. ناهماهنگی شناختی	۵۳
۳-۳-۲. انگیزش انسجام خود	۵۵
۴-۳-۲. انگیزش تایید خود	۵۵
۵-۳-۲. ریا کاری اخلاقی	۵۶
۶-۳-۲. مطلوب نمایی اجتماعی	۵۷
۷-۳-۲. خود فریبی	۵۸
۸-۳-۲. شخصیت متظاهر و نمایشی	۶۰
۴-۲. پیشینه پژوهش های معاصر در مورد ریا	۶۱
۱-۴-۲. پژوهش های اسلامی	۶۱
۲-۴-۲. پژوهشهای روانشناختی	۶۴
۳-۴-۲. پژوهش های روانشناختی با رویکرد اسلامی	۶۹
۴-۴-۲. پیشینه پرسشنامه‌های ریا	۷۰
فصل سوم	۷۲
۱-۳. روش تحقیق	۷۳
۲-۳. روش تدوین مدل مفهومی ریا	۷۴
۱-۲-۳. گام اول: حوزهای معنایی	۷۴
۲-۲-۳. گام دوم: استخراج مولفه‌های ریا با روش تحلیل محتوا	۷۵
۳-۳. ساخت پرسشنامه:	۸۰
فصل چهارم	۸۱

۸۲	۱-۴. مدل مفهومی ریا بر اساس منابع اسلامی
۸۲	۱-۱-۴. مولفههای ریا در منابع اسلامی
۸۳	۱-۱-۱-۴. نشانگان ریا
۹۶	۲-۱-۱-۴. شرایط علی
۱۰۰	۳-۱-۱-۴. پیامدها
۱۰۳	۲-۱-۴. ترسیم مدل مفهومی نهایی ریا
۱۰۵	۳-۱-۴. روایی محتوای مدل مفهومی ریا
۱۰۶	۲-۴. پرسشنامه ریا بر اساس منابع اسلامی
۱۰۹	۱-۲-۴. توصیف داده‌ها
۱۱۰	۲-۲-۴. پایایی
۱۱۳	فصل پنجم
۱۱۴	۱-۵. تبیین و توضیح یافته‌ها
۱۱۴	۱-۱-۵. تبیین و توضیح مولفههای محوری نشانگان:
۱۱۴	۱-۱-۱-۵. خودنمایی
۱۱۶	۲-۱-۱-۵. حب جاه
۱۱۷	۳-۱-۱-۵. فریبکاری
۱۱۹	۴-۱-۱-۵. دولایگی
۱۲۰	۵-۱-۱-۵. ضعف انگیزه الهی
۱۲۰	۶-۱-۱-۵. خود برتر بینی
۱۲۳	۲-۱-۵. بررسی ویژگیهای روانسنجی ریا
۱۲۳	۲-۵. محدودیتهای پژوهش
۱۲۴	۳-۵. پیشنهادات پژوهش
۱۲۵	فهرست منابع
۱۲۵	منابع فارسی
۱۳۰	منابع عربی
۱۳۴	منابع انگلیسی
۱۳۷	پیوستها
۱۳۷	پیوست ۱: مستندات کد گذاری باز
۱۵۷	پیوست ۲: جدول فرم روایی محتوایی کارشناسان
۱۶۹	پیوست ۲: جدول فرم روایی گویههای پرسشنامه

مدل مفهومی ریا بر اساس منابع اسلامی و ساخت پرسشنامه اولیه آن ث